

**Επετειακή ομιλία του Δημάρχου Καλαβρύτων Πάνου Πόλκα που εκφωνήθηκε
στον Καθεδρικό Ναό της πόλης των Καλαβρύτων την 13η Δεκεμβρίου 1987.**

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

1943

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΦΑΓΗΣ

Άφτιαστο κι' αστόλιστο του χάρου δεν σε δίνω

στάσου με τ' ανθόνερο την όψη σου να πλύνω

λέει ο ποιητής για το νεκρό παιδί του και δάκρυα στα μάτια ασταμάτητα, κι ανατρίχιασμα στο κορμί σκορπούν τα λόγια του.

Παραμορφωμένους και φρικτά κατακρεουργημένους αγκάλιασαν κι' έδωσαν το νεκρικό φιλί οι Καλαβρυτινές στον πατέρα, τον άνδρα, τον γιο, τον εγγονό, στις 3 γενιές Καλαβρυτινών που ταυτόχρονα και ομαδικά έσυραν σε μια πρωτότυπη και ανεπανάληπτη νεκρική πομπή να θάψουν, χωρίς παπά και ψάλτη, χωρίς λιβάνι και κερί.

Κι' άταφους τους έθαψαν, γιατί και τ' αστείρευτα δάκρυα δεν ποτίζουν την παγωμένη γη του Δεκέμβρη και τα τρεμάμενα απ' τ' αναπάντεχο κακό, απ' την πρωτοφανή, τη συγκλονιστική συμφορά, γυναικεία δάκτυλα, αδύναμα στάθηκαν στην εκπλήρωση του τελευταίου χρέους.

Παραβαίνοντας τον κανόνα ο ομιλητής αυτής της ημέρας, αυτού του μνημόσυνου, είναι υποχρεωμένος να μην αναφερθεί στις αρετές του νεκρού, των εκατοντάδων νεκρών (αλήθεια πόσες μέρες θα μπορούσα να εξιστορώ για τον καθένα, της εκλεκτής πραγματικά κοινωνίας μας) να μην νοιώσει την ανάγκη να ευχηθεί την εξ' ύψους παρηγοριά στην απορφανισμένη οικογένεια, την απορφανισμένη πόλη, (αλήθεια που την βρήκαν οι γυναίκες μας την τόση δύναμη, πως μπόρεσαν να σταθούν όρθιες ύστερα από τον τόσον χαλασμό) και να μην προσευχηθεί για τις ψυχές τους από την βεβαιότητα ότι μονάχα η θυσία τους τους κατέταξε στο πάνθεο των Αγίων.

Αντίθετα, χρέος του να αναφερθεί με όση δυνατή συντομία σε άλλους χώρους, στους χώρους των δραματικών γεγονότων της καταραμένης εκείνης μέρας.

Νοερά να ζήσουμε τις τραγικές στιγμές ΕΚΕΙΝΩΝ που έφυγαν, και να συμπορευθούμε με ΕΚΕΙΝΑ που επέζησαν, τα γυναικόπαιδα.

Καθολικό ήταν εκείνη την εποχή το αίσθημα της ανάγκης για αντίσταση στους κατακτητές και δημιουργήθηκε από τον έμφυτο πατριωτισμό του Έλληνα, που δεν δέχεται στον τράχηλο ζυγό, γιγαντώθηκε από την αναδρομή στην τρισχιλιετή ιστορία του και φούντωσε από τις συμβουλές και οδηγίες της ελεύθερης Ελληνικής φωνής, που κρυφά και συνωμοτικά άκουγαν κάθε βράδυ ένας-δυο

και το πολύ τρεις πατριώτες από τους συμμαχικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς και κατά τρόπον απίστευτα αληθινόν γινόσαντε αμέσως γνωστές σ' όλους τους σκλαβωμένους Έλληνες.

Οι Καλαβρυτινοί από καθήκον καταγωγής και ιστορίας δεν μπορούσαν να υστερήσουν και το καθημερινό αντίκρισμα της Αγίας Λαύρας, όπου οι λεβέντες πρωτ' άναψαν του πολέμου τη φωτιά, και του Πανελληνίου ηρώου της, εύλογα τους κατεύθυne με μόνη φιλοδοξία την απελευθέρωση της σκλαβωμένης πατρίδας.

Μετά την συνθηκολόγηση των Ιταλών η περιοχή έγινε ελεύθερη και η σκέψη πως γρήγορα θα έρθει και του Γερμανού το τέλος έγινε πίστη.

Στις 16 Οκτωβρίου 1943 μια μάχη κοντά στην Κερπινή που είχε σαν αποτέλεσμα να εξοντωθεί ένας Γερμανικός λόχος έγινε αφορμή για να πραγματοποιήσουν οι Χιτλερικοί τα εγκληματικά τους σχέδια και να αφήσουν στον ιστορικό τούτο τόπο το μπιλιέτο τους, την ταυτότητα τους.

Στο διάβα τους σκορπούν τον θάνατο σε κάθε Καλαβρυτινό. Στου Παπαντώνη, το τμήμα των Πατρών σκοτώνει τους Σαρανταυγαίους, Καλαβρυτινούς κτηνοτρόφους που πηγαίνουν στον κάμπο, αφού τους υποχρεώνει να ανοίξουν μόνοι τον τάφο τους. Θέτουν όμως υπό την προστασία τους στην στάνη, 600 πρόβατα και 30 μεγάλα ζώα είναι αυτά.

Φωτιά και τσεκούρι, φωτιά και τουφεκίδι στο διάβα τους.

Καίνε και σκοτώνουν στην Κερπινή, στους Ρωγούς μέσα στην εκκλησία που μετά την έκαψαν, την Ζαχλωρού. Στο Μέγα Σπήλαιο τους Καλογέρους τους γκρεμίζουν σε βάραθρο, στο Σούβαρδο, στο Βραχνί, στην Κλειτορία, παντού φωτιά και σκοτωμός. 13 Δεκεμβρίου 1943. Ημέρα Δευτέρα. Η πιο μαύρη μέρα της κατοχής. Η μέρα που σημαδεύτηκε σαν η Μεγάλη Παρασκευή των Καλαβρύτων.

Πριν καλά-καλά ξημερώσει χτυπούν οι καμπάνες της εκκλησίας για συγκέντρωση, ενώ οι Γερμανοί Αξιωματικοί και στρατιώτες διατάσσουν να συγκεντρωθούν όλοι οι κάτοικοι στο Δημοτικό Σχολείο αφού πάρουν μαζί τους μια κουβέρτα και τρόφιμα μιας ημέρας και επιβλέπουν για την αυστηρή τήρηση της διαταγής.

Εκεί έγινε ο διαχωρισμός. Τους άνδρες από 12 έως και 80 ετών τους οδηγούν σε δύο φάλαγγες του Καππή το χωράφι, που ήταν προσεκτικά επιλεγμένο γιατί η αμφιθεατρική του διαμόρφωση δεν θα επέτρεπε σε κανέναν να γλιτώσει αλλά και γιατί ικανοποιούσε τα σαδιστικά τους ένστικτα αφού οι Καλαβρυτινοί ήταν υποχρεωμένοι να δουν από κει τις περιουσίες τους, τους κόπους τόσων ετών, την πόλη τους να καίγονται και μαζί της τα παιδιά τους και οι γυναίκες τους.

Ο Διοικητής του Γερμανικού τμήματος, ο Τένερ, ένα τέρας πραγματικό, μια διεστραμμένη ψυχή, κρατάει μια ρόκα και συνεχώς μασουλάει καρύδια.

Ο Κων/νος Αθανασιάδης, καθηγητής των Γαλλικών τον ρωτάει για τους σκοπούς τους και αυτός τους δίνει το λόγο της στρατιωτικής τους τιμής ότι δεν πρόκειται να τους σκοτώσουν αλλά την πόλη θα κάψουν και τον πληθυσμό θα τον μεταφέρουν σε άλλη πόλη.

Το πλήθος κάπως ησύχασε και ο Παπα Καλός δίνει κουράγιο.

Μα όταν γύρισαν οι Διευθυντές των δύο Τραπεζών και του Ταμείου, που από εκεί τους είχαν πάρει συνοδεία οι Γερμανοί, και ανακοίνωσαν ότι άνοιξαν τα χρηματοκιβώτια και πήραν χρήματα και χρυσαφικά και ότι τους ίδιους λήστεψαν και τους πήραν ρολόγια, δαχτυλίδια και βέρες, η αγωνία κορυφώθηκε.

Κάτω όλη η πόλη καιγότανε από τα ερημοκλήσια ως την κεντρική εκκλησία της Παναγίας.

Σκέψεις και συνεννοήσεις εφέδρων αξιωματικών για επίθεση κρίθηκαν απραγματοποίητες από την προβολή της εύλογης αγωνίας για την τύχη των γυναικόπαιδων.

Σε λίγο μια πράσινη και σε συνέχεια μια κόκκινη φωτοβολίδα έδωσαν το σύνθημα και τα πολυβόλα άρχισαν να θερίζουν τους Καλαβρυτινούς που ξέσπασαν σε κατάρες και ζητωκραυγές. "Φτούσου αγριάνθρωπε Τένερ που είναι κανίβαλε η στρατιωτική σου τιμή; Όλοι σας είσθε κτήνη, βάρβαροι, Μογγόλοι. Φτού σας γουρούνια" φωνάζει ο Αθανασιάδης.

"Αδέλφια των πολλών ο θάνατος δεν είναι θάνατος. Για την πατρίδα..." και δεν προλαβαίνει να τελιώσει ο Δικηγόρος Πάνος Γεωργαντάς, ενώ ο γιατρός Χάμπας αγκαλιάζει τα δυο του παιδιά και φωνάζει «Ζήτω η Ελλάδα μας» και μυριόστομες ζητωκραυγές ακολουθούν για να μεταβληθούν αυτοστιγμεί σε κραυγές πόνου και φρίκης, ως που ο χάρος επέβαλε τη νεκρική σιγή του, με εξαίρεση τον 14χρονο Ντίνο Δημόπουλο που έτρεχε αλαφιασμένος, ζητούσε βοήθεια, φώναζε πως είναι μαθητής και ήθελε να ζήσει, ώσπου μια ριπή του σφράγισε για πάντα το στόμα.

Ύστερα για να βεβαιωθούν πως δεν απέμεινε μάρτυρας του απαίσιου εγκλήματος τους τραβούσαν τον καθένα πιο πέρα και τούδιναν τη χαριστική βολή.

Πέντε ώρες κράτησε το μακελειό.

Έτσι το άγονο χωράφι του Καππή στρώθηκε απ' άκρη σ' άκρη με τα πτώματα ολόκληρης της ανδρικής κοινωνίας τούτης της πόλης και ποτίστηκε άφθονα με ζεστό αίμα που άρχισε να κυλάει σαν αυλάκι.

Επέζησαν 13 μάρτυρες, μάρτυρες πραγματικοί.

Ύστερα συντεταγμένοι και τραγουδώντας για να δώσουν θάρρος στον ίδιο τον εαυτό τους οι εγκληματίες έφυγαν για την Αγία Λαύρα.

Έκαψαν το ιστορικό μοναστήρι και θυσίασαν τους καλογέρους και τους υποτακτικούς, νέους και γέρους.

Κλείνει εδώ η αυλαία της πρώτης πράξης του δράματος και θα δούμε τη δεύτερη.

Το Δημοτικό Σχολείο είναι ο τόπος του δικού μας δράματος, ο χώρος της αγωνίας, της φρίκης, της παραφροσύνης που ζήσαμε εμείς τα γυναικόπαιδα – λέει η συμπατριώτισσα που τότε ήταν δωδεκάχρονη κοπέλα. Και συνεχίζει. Οι καρδιές μας χτύπαγαν δυνατά, πήγαιναν να σπάσουν από φόβο και αγωνία. Κι' απ' τα παράθυρα βλέπαμε τα σπίτια να καίγονται. Φλόγες τεράστιες τα έζωναν, τα κατάτρωγαν κι' αυτά έτριζαν σωριαζόμενα σ' ερείπια. Ώρες φρικτές που ζήσαμε, ασφυκτικά στρυμωγμένες στις αίθουσες. Ο χρόνος φαινόταν ατελείωτος. Τα μωρά στην αγκαλιά κλαίγαμε κι'

εμείς τα παιδιά κρατούσαμε τις μανάδες μας από το χέρι σφιχτά ή τις τραβούσαμε απ' το φουστάνι ζητώντας διέξοδο. Κι' αυτές, άλλες ακίνητες με τα μάτια στυλωμένα στο ταβάνι και το δεξί χέρι σ' ένα ατελείωτο σταυροκόπημα, άλλες σε συνεχείς βαθιές μετάνοιες και με το που σηκωνόσαντε κάθε φορά έκαναν μεγάλους όσο μπορούσαν με το χέρι σταυρούς. Κι' από παντού άκουγες «Παναγία μου τον άντρα μου και τα παιδιά μου», «Αγία Βαρβάρα το Νίκο μου και το Γιώργη μου», Αγία Αικατερίνη, Αγιε Νικόλαε, Αγία μου Τριάδα και ονόματα όσα μπορείς να φανταστείς και τάματα σωρό. Κι αναμεσά μας γέροι ανήμποροι, έτοιμοι να σωριαστούν και ο μπάρμπα Τάσος ο Σαρδέλης γονατιστός όλη την ώρα διάβαζε φωναχτά συνέχεια προσευχές από να εκκλησιαστικό βιβλίο που είχε μαζί του. Κι' αυτός ο λεβεντόγερος, παρά τα 70 του χρόνια μπάρμπα Γιώργης ο Τσαρουχάς, κι αυτός σκυφτός σε βαθιές μετάνοιες και ώρες-ώρες σήκωνε τα χέρια κι' εφώναζε «σιωπάτε γυναίκες-ο Θεός είναι μεγάλος και δεν κάναμε κανένα κακό-θα μας προστατέψει».

Κι' απαντούσαν αυτές. Που είναι οι άντρες μας; Που είναι τα παιδιά μας;

Κι άλλοτε σωπαίναμε σαν να καρτερούσαμε ν' ακούσουμε τι θα γίνει και ξαν' αρχίζαμε το κλάμα και το ουρλιαχτό, τις προσευχές, τα τάματα.

Άξαφνα μια φωνή γεμάτη φρίκη και σπαραγμό ακούγεται «Φωτιά...μας καίνε...» Φλόγες βγαίνουν από το υπόγειο του Σχολείου.

Αλλοφροσύνη, αλαλαγμός. Ο Καπνός μας πνίγει.

Η Φωτιά μας περιζώνει. Ασφυξία. Κραυγές, φωνές.

Τρίζουν τα τζάμια. Μια ανθρώπινη μάζα είμαστε που κινούμεθα από τη μια πόρτα στην άλλη και κτυπάμε με μανία και απελπισία να μας ανοίξουν. Και προσπαθούμε με όλη τη δύναμη της παραφροσύνης μας να σπάσουμε τις πόρτες και να βγούμε, να σωθούμε. Μα αυτές είναι κλειδωμένες και μάταια το ανθρώπινο κύμα σπάζει πάνω τους. Δεν υποχωρούν.

Άξαφνα κάποιες ανοίγουν

Και τότε ορμάμε όλες μαζί να βγούμε και καμιά δεν μπορεί. Με πολύ κόπο και προσπάθεια κάποτε βρεθήκαμε στο δρόμο άλλες από την πόρτα και άλλες από τα παράθυρα, αφού αφήσαμε νεκρή, από το ποδοπάτημα τη γριά Κρίνα Τσαβαλά, και τότε αντικρίσαμε... Λαμπαδιασμένη η πόλη, φωτιά απ' άκρη σ' άκρη κι ένας ήλιος, μέσα από τη μαυρίλα και την ομίχλη, σαν ένα τεράστιο νεκροκάντηλο. Πάνε τα Καλάβρυτα, σβήσανε στο χέρι του Νέου Νέρωνα. Χάθηκε ο μόχθος, ο ιδρώτας τόσων ετών. Οι Γερμανοί ασάλευτοι, βλοσυροί, με τα οπλοπολυβόλα στα χέρια μας κοίταξαν σαρκαστικά.

Άνδρες όμως δεν φαίνονται. Που να σταθούμε, που να πάμε; Τρέμουμε από την παγωνιά, τον φόβο, την αγωνία. Προχωρούμε εκεί που δεν υπάρχουν σπίτια, μακριά στ' αμπέλια και στα χωράφια. Πρέπει να έχει περάσει το μεσημέρι.

Σκόρπιοι Γερμανοί εδώ και εκεί μας παρακολουθούν. Κάποτε κι' αυτοί εξαφανίζονται. Άνδρας όμως δικός μας, κανέναν από πουθενά δεν ξεπροβάλλει. Καθόμαστε στη γη με σφιγμένα τα χείλη

από την απόγνωση, σφιχταγκαλιάζοντας τα παιδιά μας που τρέμανε από το φόβο, την αγωνία και το κρύο.

Μπροστά μας τα Καλάβρυτα με κουρνιαχτούς χάνονται στις φλόγες.

Που να είναι οι άνδρες;

Δεν είναι φωνή αυτή που βγαίνει από στόμα γυναίκας. Είναι κραυγή, είναι ουρλιαχτό, είναι σπαραγμός καρδιάς.

Γυναίκες...σκοτώσανε τους άνδρες στου Καππή τη λάκκα «Αδύνατον να το δεχθεί καρδιά μάννας, γυναίκας, παιδιού. Θα τρελαθούμε. Κοπετός, οδύνη, σπαραγμός...μα αδύνατον...Δεν μπορεί. Ψέματα θάναι...

Γυναίκες Καλαβρυτινές πάμε να θρηνήσουμε στην πλαγιά το χαμό των αγαπημένων μας. Γυναίκες νέες, γριές αδύναμες, παιδιά, ελάτε να ενώσουμε τον πόνο μας σ' ένα ατέλειωτο μοιρολόι και να κλάψουμε πατέρες, γιούς, αδέρφια, τους άντρες μας και να σκάψουμε και ότι πολυτιμότερο είχαμε να θάψουμε.

Και τραβάμε το μονοπάτι στην ανηφοριά για την πλαγιά με κόπο, ανήμπορες από το πολύ τον πόνο. Και φθάνουμε, κι' αντικρύζουμε... Παραφροσύνη. Οδυρμός. Ράγισε η καρδιά μας. Αγκρίεψε το μάτι μας. Κόπηκε η ανάσα μας. Μείναμε ασάλευτες. Παγώσαμε. Ποτάμι το αίμα. Αγνώριστα τα κορμιά. Κατακόκκινος ο τόπος λες κι' είναι σπαρμένος παπαρούνες. Το λογικό σαλεύει. Τα πόδια λυγίζουν, γονατίζουμε και πέφτουμε πάνω στα πτώματα, αγκαλιάζουμε, φιλούμε και ξαναφιλούμε και προσπαθούμε να στήσουμε ορθά τα κορμιά των ανθρώπων μας.

Δράμα ανελέητο. Κλαίμε και χτυπιόμαστε.

Πώς να περιγράψει κανείς αυτές τις σκηνές; Και πώς να περιγράψει κανείς την σκηνή την επόμενη που οι γυναίκες, ντυμένες στα πολύχρωμα φορέματά τους, παγωμένες όμως, σωστές ζωντανές νεκρές, έκαναν την πιο τραγική ομαδική κηδεία; Σέρνοντας στο κατηφορικό μονοπάτι τις κουβέρτες (που είχαν δώσει εντολή οι Γερμανοί να πάρουν μαζί με τα τρόφιμα) με πάνω τους τα κατακρεουργημένα πτώματα των αγαπημένων τους, ενός, δύο, πέντε μα και έξη ακόμα για να μεταφέρουν στο Νεκροταφείο, πνιγμένες από τα σύννεφα του καπνού που ερχόσαντε από την καιγόμενη πόλη, τρεκλίζοντας στο μονοπάτι το στρωμένο από αχνίζοντα μυαλά, κομμένα χέρια και πόδια και τσαλαβουτώντας στο αυλάκι που σχημάτιζε το ζεστό αίμα.

Έσκαβαν οι γυναίκες με τα δάκτυλα (που να βρισκόσαντε εργαλεία) τους τάφους στην παγωμένη γη του Δεκέμβρη, και έθαβαν και σκέπαζαν με χώμα τους νεκρούς, σκούζοντας και μοιρολογώντας. Έθαψαν όσους μπορούσαν κι άλλους άφησαν στην πλαγιά κι άλλους στο μονοπάτι για την άλλη μέρα.

Ξενύχτησαν γυναίκες και παιδιά σ' απάγκερους χώρους στις αυλές κοντά στα καιγόμενα ερείπια για να ζεσταθούν ή στα κοτέτσια τις αποθήκες και τα λίγα, τα 15 μόνο σπίτια που ξέφυγαν τον χαλασμό.

Και σαν ξημέρωσε ξανάρχισαν το θάψιμο και σαν τελείωσαν το ατέλειωτο αυτό καθήκον γύρισαν στα χαλάσματα να μαζέψουν κανένα τσίγκο και να φτιάξουν πρόχειρα στέγαστρα στα οποία για χρόνια έμελλε να στεγάσουν τα ορφανά.

Δεν περιγράφονται αυτές οι μέρες, ούτε οι επόμενες με το ατελείωτο από κάθε χάλασμα μοιρολόι, από εκατοντάδες γυναίκες-χήρες, μανάδες και αδελφές, με τα όρνια να φτερουγίζουν πάνω στην πόλη, σκούζοντας απαίσια κι' ασταμάτητα, ενώ οι ντουφεκιές έπεφταν απανωτά σ' αγρίμια και σκυλιά που τραβούσαν τις σάρκες από τα άραχλα θαμμένα πτώματα.

Δράμα ανείπωτο, δράμα απερίγραπτο, παντού αίμα, φωτιά ερείπια χαλασμός.

Μέρες ολόκληρες κάθε οικογένεια θα μπορούσε να διηγείται το δράμα της κι έτσι μονάχα μπορεί να συντεθεί κάπως, πάντως όχι ικανοποιητικά η όλη εικόνα.

Θα αναφερθώ σε μόνο μια περίπτωση. Αφού έβαλε η δυστυχισμένη το πτώμα του άνδρα της στην κουβέρτα για να το μεταφέρει για θάψιμο, πήρε και έβαλε στον κόρφο (έτσι ασυναίσθητα) ένα μεγάλο κομμάτι σταρένιο ψωμί που είχε πάρει κοντά του ο άμοιρος, πιστεύοντας ότι τον πήγαιναν για καταναγκαστική εργασία και όχι για θάνατο. Ασυναίσθητα το πήρε. Την άλλη μέρα αναγκάστηκε μπρος στο κλάμα των ανήλικων και πεινασμένων παιδιών της να τους το μοιράσει, ποτισμένο από το αίμα του πατέρα τους αφού έκοψε το πολύ βαμμένο από το αίμα κομμάτι. Κοινωνία πραγματική κι αντίδωρο από αιματηρή θυσία.

Σώθηκαν 13 κι αναμεσά τους ο Τάκης Σπηλιόπουλος, μετέπειτα Δήμαρχος, που στάθηκε μάρτυρας κατηγορίας στη δίκη της Νυρεμβέργης για να μεταφέρει το κατηγορώ των Καλαβρύτων, το κατηγορώ του Ελληνικού Έθνους, το κατηγορώ της πολιτισμένης ανθρωπότητας για:

Ληστείες και φόνους κατ' εξακολούθηση

Ληλασίες αγαθών και αρπαγές ζώων

Ομαδικές δολοφονίες αμάχων.

Κατάφορη παράβαση των διεθνών αρχών περί δικαίου του πολέμου.

Δολοφονία καλά προσχεδιασμένη ήταν όπως αποδείχνει μια σειρά πράξεων και παραλείψεών τους που σκοπό είχαν να παραπλανήσουν τους Καλαβρυτινούς και να μη φύγουν.

Η υποχρεωτική συγκέντρωση των ανδρών της Βυσσώκας και η απελευθέρωσή τους ύστερα από ένα λιγόλεπτο λόγο Γερμανού αξιωματικού προς τον Ελληνικό Λαό.

Η παράλειψη να τιμωρήσουν συγγενείς των ανταρτών και το κάψιμο 5 μόνο από τα 32 σπίτια των ανταρτών.

Ο αποχαιρετισμός του Προέδρου της Κοινότητας αιμνήστου Χρήστου Παπανδρέου από το Γερμανό διοικητή στις 12 Δεκεμβρίου με τη δήλωση ότι το πρωί θα εγκατέλειπαν την πόλη.

Η εντολή να πάρουν μαζί τους μια κουβέρτα και τρόφιμα για 1 μέρα.

Θέληση έτσι του κατακτητή ήταν να αφανίσει τα Καλάβρυτα από το χάρτη, να σβήσει το χώρο που θύμιζε Αγία Λαύρα, που θύμιζε 1821. Γι' αυτό τάκαψε απ' άκρη σ' άκρη, ακόμη και τις εκκλησιές και τα ερημοκλήσια, γι' αυτό δολοφόνησε τους άνδρες, ακόμη και τα φύτρα, τα παιδιά.

Έτσι αφανίστηκε η μικρή πολιτεία, έτσι έπεσαν οι ηρωικοί μάρτυρες του Έθνους, οι Καλαβρυτινοί.

Το ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων και η θυσία των Καλαβρυτινών συγκίνησε και συνένωσε τους Έλληνες και ενδυνάμωσε τον αγώνα κατά του κατακτητή. Και στον Ελληνικό χώρο και σε κάθε γωνιά της γης, σκλαβωμένη ή ελεύθερη, όπως έγγραφα ομολογεί ο τότε Γερμανός Στρατιωτικός διοικητής στην Ελλάδα.

Γι' αυτό η προσφορά των Καλαβρύτων στο Έθνος είναι για άλλη μια φορά ανεκτίμητης αξίας.

Όσοι επέζησαν, οι χήρες, τα ορφανά και ελάχιστοι άνδρες επιδόθηκαν στην τήρηση ενός όρκου, που δώσαν βουβά, ο καθ' ένας ξεχωριστά.

Να ξαναφτιάξουν τα Καλάβρυτα.

Οι χήρες, οι ηρωικότερες μορφές αυτής της θυσίας, στάθηκαν άξιες μανάδες και αληθινές Ελληνίδες.

Μάζεψαν τα μωρά τους, γιατί μόνο τέτοια τους απόμειναν, κάτω από ένα φύλλο τσίγκο και παλεύοντας κάτω από άθλιες συνθήκες, κατόρθωσαν να τ' αναστήσουν και να ξανακτίσουν το σπιτικό τους. Μόνο τους βραβείο, η ικανοποίηση από την πραγμάτωση του όρκου, από την εκπλήρωση του χρέους.

Και σαν έστησαν σαν απάντηση ένα μεγάλο Σταυρό, λίγο πάνω από τον τόπο του απαίσιου εγκλήματος. Και το Μνημείο-Σύμβολο του μαρτυρίου της πόλης μας και το γλυπτό της πονεμένης Μάννας, που όλα τα λέει, όλα τα μαρτυράει.

Αθάνατοι

Συγχωρήστε μας τα δάκρυα που φέρνει η ανθρώπινη αδυναμία και βεβαιωθείτε πως η σκέψη μας είναι πάντα κοντά σας.

Και θέλουμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι θα ολοκληρώσουμε την προσπάθεια, που τώρα αρχίσαμε, να φτιάξουμε το μουσείο γιατί θέλουμε τα Καλάβρυτα, που είναι γη ζυμωμένη και ξαναζυμωμένη με αίμα, που είναι γη ιστορική και μαρτυρική, να γίνει φωλιά για τα περιστέρια της ειρήνης, φωλιά της παγκόσμιας Ένωσης μαρτυρικών πόλεων και πόλεων ειρήνης, της οποίας ο Δήμος μας είναι ιδρυτικό μέλος και αντίλαλος της πρωτοβουλίας των 6 και κάθε φιλειρηνικής προσπάθειας.

Θέλουμε να κάνουμε τα Καλάβρυτα παγκόσμιο σύμβολο, παγκόσμια φωτεινή οθόνη που θα προβάλλεται η φρίκη του πολέμου και η απαίτηση της πολιτισμένης ανθρωπότητας για συμφιλίωση και συνεργασία των λαών, για εδραίωση της παγκόσμιας ειρήνης.

Το αίμα σας, το αίμα των εκατοντάδων Καλαβρυτινών το απαιτεί.

Αθάνατοι

Η μνήμη σας είναι αιώνια.

13 Δεκεμβρίου 1987

Πάνος Πόλκας

Δήμαρχος Καλαβρύτων